

בכל מערבין — עירובי תלמוד ומשתתפין — שיטופי מנאות. חוץ מן המים ומן המלח — דמידי דזין צעין, והני לא זייני. שנמקום מונומיו של אדם חסונה דירמו וציתמו. והאיכא כמהין ופטוריות — מיני אולכין הם, וקיס להו לרננן דלא זייני. גמירי מתפילין — צמה מנינו צמפילין

וראיה לדבר דתנן [ששנינו כמשנה]: בכל מערבין עירובי תחומין ומשתתפין בשיתופי מבוואת חוץ מן המים ומלח, ולכאורה יש כאן כלל מדויק הקובע מיהם היוצאים מן הכלל הזה. ובאמת ותו ליכא [ויותר אין שאין מערכים בהם]? והאיכא [והרי יש] כמהין ופטוריות שאין מערכים בהן! אלא מכאן שאין למדין מן הכללות, ואפילו במקום שנאמר בו "חוץ".

א ומעתה באים לכרז את מקורותיו של כלל זה. [ומצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות] מנלן [מניין לנו]? גמר [למד] דבר זה בהיקש מתפילין; מה תפילין נשים פטורות — אף כל מצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות. ומהיכן יודעים שנשים פטורות מתפילין? — גמר לה [למד אותה] מתלמוד תורה, מה תלמוד תורה נשים פטורות — אף תפילין נשים פטורות, שהרי נאמרו הדברים בתורה בסמיכות זה לזה. ומקשים: ולמה לא נאמר להיפך, ונקיש [ונשווה] תפילין למזוזה, שאף היא נזכרת באותה פרשה, ובה גם נשים חייבות ונחייב את הנשים גם בתפילין! ומשיבים: תפילין לתלמוד תורה איתקיש [נסמך, הושווה] בין בפרשה ראשונה בין בפרשה שניה של קריאת שמע, ואילו תפילין למזוזה בפרשה שניה לא איתקיש [הוקש], ולפיכך עדיף ההיקש מתלמוד תורה לתפילין. ואומרים: אם כן ונקיש [ונשווה] מזוזה לתלמוד תורה ונאמר שנשים פטורות אף ממזוזה! ודוחים: לא סלקא דעתך [לא יעלה על דעתך] לומר כן, דכתיב [שנאמר] במצות מזוזה "למען ירבו ימיכם" [דברים יא, כא] וכי גברי בעי חיי, נשי לא בעי חיי [גברים צריכים חיים ואילו נשים אינן צריכות חיים]! ומכאן שהמזוזה היא מצוה לכל. ומקשים

עוד: והרי מצות ישיבה בסוכה שמצות עשה שהזמן גרמא היא, דכתיב [שנאמר] "בסוכות תשבו שבעת ימים" [ויקרא כג, מב] ומצוה זו חלה רק בזמן מסויים בשנה, ובכל זאת טעמא [הטעם] דווקא לפטור את הנשים מצוה זו. דכתיב [שכתבה התורה] באותו ענין "כל האזרח בישראל ישבו בסוכות" [ולמדו מן הכתוב להוציא] [למעט] את הנשים, הא לאו הכי [הרי לזכא כן] היינו סבורים כי נשים חייבות, שמע שאל כל מצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות מנה! אמר אבי: לענין סוכה איצטריך [הוצרך] מקרא מיוחד זה לפטור נשים ממצות ישיבה בסוכה, שאילמלא הוא סלקא דעתך אמינא [היה עולה על דעתך לומר]: הואיל דכתיב [שנאמר] "בסוכות תשבו" היינו למדים שלכל ענין "תשבו" כעין תדורו, ששיבה זו בסוכה צריכה להיות כדרך שאדם נמצא בדירתו. מה דירה דרים בה יחד איש ואשתו — אף סוכה יהיו חייבים בה איש ואשתו יחד. ורבא אמר:

דחנן: בפל מערבין ומשתתפין — חוץ מן המים ומלח. ותו ליכא? והאיכא כמהין ופטוריות! אלא: אין למדין מן הכללות, ואפילו במקום שנאמר בו "חוץ".

א "ומצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות". מנלן? — גמר מתפילין; מה "תפילין נשים פטורות" — אף כל מצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות. ותפילין גמר לה מתלמוד תורה; מה תלמוד תורה נשים פטורות — אף תפילין נשים פטורות. — ונקיש תפילין למזוזה! — תפילין לתלמוד תורה איתקיש, בין בפרשה ראשונה בין בפרשה שניה לא איתקיש. — ונקיש מזוזה לתלמוד תורה! — לא סלקא דעתך, דכתיב "למען ירבו ימיכם" גברי בעי חיי, נשי לא בעי חיי? — והרי סוכה, דמצות עשה שהזמן גרמא, דכתיב "בסוכות תשבו שבעת ימים". טעמא — דכתיב רחמנא "האזרח" להוציא את הנשים, הא לאו הכי — נשים חייבות! — אמר אבי: איצטריך; סלקא דעתך אמינא: הואיל דכתיב "בסוכות תשבו" — תשבו כעין תדורו, מה דירה איש ואשתו — אף סוכה יחד. ורבא אמר:

בכל מערבין — עירובי תלמוד ומשתתפין — שיטופי מנאות. חוץ מן המים ומן המלח — דמידי דזין צעין, והני לא זייני. שנמקום מונומיו של אדם חסונה דירמו וציתמו. והאיכא כמהין ופטוריות — מיני אולכין הם, וקיס להו לרננן דלא זייני. גמירי מתפילין — צמה מנינו צמפילין

עוד: והרי מצות ישיבה בסוכה שמצות עשה שהזמן גרמא היא, דכתיב [שנאמר] "בסוכות תשבו שבעת ימים" [ויקרא כג, מב] ומצוה זו חלה רק בזמן מסויים בשנה, ובכל זאת טעמא [הטעם] דווקא לפטור את הנשים מצוה זו. דכתיב [שכתבה התורה] באותו ענין "כל האזרח בישראל ישבו בסוכות" [ולמדו מן הכתוב להוציא] [למעט] את הנשים, הא לאו הכי [הרי לזכא כן] היינו סבורים כי נשים חייבות, שמע שאל כל מצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות מנה! אמר אבי: לענין סוכה איצטריך [הוצרך] מקרא מיוחד זה לפטור נשים ממצות ישיבה בסוכה, שאילמלא הוא סלקא דעתך אמינא [היה עולה על דעתך לומר]: הואיל דכתיב [שנאמר] "בסוכות תשבו" היינו למדים שלכל ענין "תשבו" כעין תדורו, ששיבה זו בסוכה צריכה להיות כדרך שאדם נמצא בדירתו. מה דירה דרים בה יחד איש ואשתו — אף סוכה יהיו חייבים בה איש ואשתו יחד. ורבא אמר:

בכל מערבין ומשתתפין וכו' בכל מאכל מערבין עירובי תחומים ושיתופי מבוואת חוץ מן המים בפני עצמם והמלח בפני עצמו, וכן אין מערבין ומשתתפים בכמהין ופטוריות. [רמב"ם ספר זמנים הלכות עירובין פ"א ה"ח. שריע אריח שפו, ה]. תפילין נשים פטורות נשים פטורות ממצות תפילין. כמבואר בגמרא. [רמב"ם ספר אהבה הלכות תפילין פ"ד ה"ג. שריע שם ל"ח, א]. האזרח להוציא את הנשים נשים פטורים מן המצוה לשבת בסוכה. [רמב"ם ספר זמנים הלכות סוכה פ"ז ה"א. שריע שם תרמ, א]. תשבו כעין תדורו מצות הישיבה בסוכה היא שיהא אוכל ושותה ודר בסוכה כל שבעת ימי חג הסוכות בין ביום ובין בלילה כדרך שהוא דר בביתו בשאר ימות השנה. [רמב"ם ספר ה"ה. שריע שם תרל"ט, א].

בכל מערבין — עירובי תלמוד ומשתתפין — שיטופי מנאות. חוץ מן המים ומן המלח — דמידי דזין צעין, והני לא זייני. שנמקום מונומיו של אדם חסונה דירמו וציתמו. והאיכא כמהין ופטוריות — מיני אולכין הם, וקיס להו לרננן דלא זייני. גמירי מתפילין — צמה מנינו צמפילין

### תוספות

בכל מערבין — עירובי תלמוד ומשתתפין — שיטופי מנאות. חוץ מן המים ומן המלח — דמידי דזין צעין, והני לא זייני. שנמקום מונומיו של אדם חסונה דירמו וציתמו. והאיכא כמהין ופטוריות — מיני אולכין הם, וקיס להו לרננן דלא זייני. גמירי מתפילין — צמה מנינו צמפילין

בכל מערבין — עירובי תלמוד ומשתתפין — שיטופי מנאות. חוץ מן המים ומן המלח — דמידי דזין צעין, והני לא זייני. שנמקום מונומיו של אדם חסונה דירמו וציתמו. והאיכא כמהין ופטוריות — מיני אולכין הם, וקיס להו לרננן דלא זייני. גמירי מתפילין — צמה מנינו צמפילין

### עיונים

נשים פטורות מנלן בשיטה תמה: הלא אפשר היה להעלות שאלה הפוכה, מניין לנו שנשים מחייבות במצוות עשה? שהרי לכאורה רוב המצוות בתורה נאמרו בלשון זכר! יתר על כן, להלן [בדף להא, הוצרכו להביא ראיות שנשים חייבות אף במצוות לא תעשה. ומתוך כי מאחר שלמדנו לגבי כמה מצוות עשה (מצוה ששחה זכר) שנשים חייבות בהן היה צורך לשאל מנין לנו שהן פטורות ממצוות עשה אחרות. ועוד מסביר כי מעיקר הדברים אין קושיה, שהרי במתן תורה ניתנה התורה לגברים ולנשים, וכמפורש בדרש "בה תאמר לבית יעקב ותגיד לבני ישראל" (שמות יט, א) "תאמר לבית יעקב" — אלו הנשים. וראה בפניי שדן באותו ענין בדרך דומה. גמר מתפילין ובתוס' וכו' חכמי אבוגליה שאל: מדוע למדים מתפילין, כאשר רוב מצוות קשים דבר, כאשר אפשר היה ללמוד "במה מצינו" מטובה, למשל, ואו לא היו מתעוררות בעיות אלה, ושאלה זו מקשה גם מהר"י בירב, ומתוך שמטורת היתה בידם שלמדים הלכה זו מתפילין, אלא שלא ידוע היה מה היא בדיק דרך ההוכחה. ועוד, שלהלן מוסבר שהל"מה הוא משום שהקושה כל התורה לתפילין, ומשום כך ראוי ללמוד ממנה זו. גברי בעי חיי וכו' בתוס' [דיה גברי] שאלו: ומדוע לא נאמר טענה זו גם לגבי תלמוד תורה, שגם בו נאמר "כי הוא חייך" [דברים ל, כ]. וראה מה שתייצו שם [אבל ראה בעצמות יוסף]. יש שאמרו כי באמת אין מצוות תלמוד תורה נשללת לגמרי מן הנשים, שהרי מכל מקום חייבות הן ללמוד את המצוות שדן חייבות בקיומן

טריך (הוצרך) מקרא זה להיאמר, מטעם אחר, שכן סלקא דעתך אמינא  
עולה דעתך לומר: נילף [נלמד] בגזירה שווה יום "חמשה עשר"  
(שיר) האמור בחג הסוכות (ויקרא כג, לד) מיום "חמשה עשר" (בניסן),  
ו מחג המצות (שם, ו), מה להלן כפסח נשים חייבות במצות אכילת  
: אף כאן נשים חייבות  
ה, ועל כן צריכא [צריך] היה  
אמר במפורש "האורח", להוציא  
הנשים, ומקשים עוד: והרי חובת  
ה להביא קרבן עולה כרגל,  
צות עשה שהזמן גרמא היא  
מא דכתב רחמנא [והטעם,  
יר: את הנשים ממצוה זו דווקא  
ם שכתבה תורה] במצות ראייה  
ש פעמים בשנה ייראה כל  
ורך אל פני הארון ה" (שמות כג,  
— להוציא הנשים, הא לאו  
הרי) לולא כן הייתי אומר נשים  
נות על אף שזו מצות עשה  
מן גרמא! ומשיבים: איצטריך  
[נד] הדבר להיאמר גם כאן, ולא  
כך שזו מצוה התלויה בזמן, שכן  
נא דעתך אמינא [היה עולה על  
ד לומר]: נילף [נלמד] בגזירה  
ה ראייה ראייה ממצות הקהל,  
זכ בהקהל "בכוא כל ישראל  
ות את פני ה" (דברים לא, יא)  
ו שבהקהל נשים חייבות — גם  
ות ראייה כרגל תהינה נשים חייבות, לכן צריך היה להרגיש שהן  
פטורות ממצות ראייה.

איצטריך — למיעוטה נהדיא. מה להלן נשים חייבות — נצילת מנה  
לילה הראשונה. ראייה — מנות עשה היא "יראה כל זכורך". ראייה ראייה  
מהקהל — דכתיב זיה (דברים לא) "צבא כל ישראל ליראות", והתם נשים  
חייבות דכתיב "האנשים והנשים והטף". ואדילפינן מתפילין לפטורא —  
אמתיניתין (קדושין כט, א) פריך, דגמר  
כל מנות עשה שהזמן גרמא מתפילין,  
לפטור את הנשים, צנין אז ד"מה  
מנינו נתפילין". נילף — צנין אז  
צ"מה מלינו" משמחה, שהיא מנות  
עשה שהזמן גרמא, ונשים חייבות!  
בעלה משמחה — אין סובת השמחה  
תלויה בה, אלא על צעלה שישמחה,  
קרי זיה "ושימחה". אלמנה מאי  
איכא למימר — הא כתיב זה  
שמחה, דכתיב (דברים טו) "ואכל  
והיתום והאלמנה" בשרייה אהלו  
— לא נצטוים היא, אלא צעיה הכתוב  
מדבר, ונצטוה מי שהיא שרויה אלו  
לשמחה משלו, כמאכל ומשחה וכלי  
פשתן. אי הכי תפילין וראיה נמי  
ניהוי שני כתובים כו' — והכי  
ילפת מתפילין לפטור? הא כתיב פטורא  
צין נתפילין דלתיקוה למלמד מורה, צין  
נצליה דכתיב "זכורך" להוליא את  
הנשים.

"איצטריך, סלקא דעתך אמינא: נילף "תמשה  
עשר" "תמשה עשר" מחג המצות, מה להלן  
נשים חייבות — אף פאן נשים חייבות, צריכא.  
— יורה ראייה, דמצות עשה שהזמן גרמא,  
וטעמא דכתב רחמנא "זכורך" להוציא הנשים,  
הא לאו הכי — נשים חייבות! — איצטריך, סלקא  
דעתך אמינא נילף ראייה ראייה מהקהל.  
א ואדילפינן מתפילין לפטורא, נילף משמחה  
לתיובא? — אמר אביי: אשה בעלה  
משמחה. — אלמנה מאי איכא למימר? — בשרייה  
אצלו. — ונילף מהקהל! — משום דהוה מצוה  
והקהל שני כתובים הפאים כפאחד, "וְכָל שְׁנֵי  
כְּתוּבִים הַפְּאִיִן כְּפָאֶחֶד — אֵין מְלַמְּדִים. אֵי הָכִי  
תְּפִילִין וְרֵאִיָּה נְמִי שְׁנֵי כְּתוּבִים הַפְּאִיִם כְּפָאֶחֶד,

### תוספות

2

סלקא דעתך אמינא נילף "חמשה עשר" "חמשה עשר" מחג המצות מה  
להלן נשים חייבות — פירש בקונטרס: כל שישנו ב"בל תאכל  
חמץ" ישנו ב"קום אכול מצה". ואם תאמר: למאי איצטריך במצה ד"כל  
שישנו בבל תאכל", ולומר דנשים חייבות במצה — בלאו הכי נמי ידעינן  
שנשים חייבות במצה, דאי פטורות — למה לי "האורח" להוציא את  
הנשים? דגיב סוכה פשיטא דפטורות, דהא מצות עשה שהזמן גרמא היא.  
אלא שמע מינה דנשים חייבות במצה, ולהכי איצטריך "האורח" גבי סוכה  
להוציא את הנשים, דלא נילף "חמשה עשר" "חמשה עשר" מחג המצות.  
ואם כן — למה לי טעמא ד"כל שישנו"? ויש לומר: דעל כרחך איצטריך  
לטעמא ד"כל שישנו", דאי לא דחוינן מיניה דנשים חייבות במצה — הוה  
אמינא "האורח" אתא לרובי נשים. דלמעוטי — לא איצטריך, דהא מצות  
עשה שהזמן גרמא הוא. אבל השתא דחוינן דחייבות במצה מ"כל שישנו  
בבל תאכל חמץ", אם כן על כרחך "האורח" למעוטי אתא. דלרבות לא  
איצטריך, דמגורה שוה ד"חמשה עשר" "חמשה עשר" נפקא.  
אשה בעלה משמחה — פירש בקונטרס: אין חובת השמחה בה, אלא על  
בעלה שישמחה. אלמנה מאי איכא למימר: פירוש: דכתיב בה  
שמחה, דכתיב (דברים טו) "ויהלוי והגר והיתום והאלמנה". ומשי:  
בשרייה אצלו. כלומר, לא נצטוית היא, אלא בעניה הכתוב מדבר, שנתחייב  
מי שהיא שרויה אצלו לשמחה משלו, במאכל ובמשחה וכלי פשתן. עד  
כאן לשונו. וקשה לרבינו תם: דהיינו בזמן שאין בית המקדש קיים,  
כדמוכח ב"יערבי פסחים" (פסחים קט, א) דקאמר: אנשים בראוי להם —  
בין, ונשים בראוי להם — בבגדי צבעוניים. והוה מילתא לא מיתוקמא  
אלא ביה, אבל בזמן שביית המקדש קיים — אין שמחה אלא בבשר, שנאמר  
תחת שלמים ואכלת שם ושמחת". ועוד: דמשמע מתוך לשון הקונטרס שאינו חייב להעלותה לירושלים ולהאכילה שלמי שמחה, אלא במסכת תגינה  
(לא משמע הכי, דקאמר התם: בן שאינו צריך לאמו — חייב להעלות עולת ראייה להר הבית, ואם הוא צריך לאמו — אינו חייב. ופריך: עד  
דנא מאן אתייה? וקאמר אביי: עד הכא דהוה אמיה דמיחייבה בשמחה — אתייה. ועוד: אי שמחה בכלי פשתן — זה יכולה לעשות בביתה.  
: תניא בתוספתא (דחגיגה פרק ראשון): שלש מצות נצטוו ישראל: ראייה, חגיגה, שמחה. יש בראיה שאין בשניהם — שכולה לשמים, ויש בחגיגה

על ההוכחה העיקרית לכלל שנשים פטורות ממצוות עשה התלויות  
בזמן, שואלים: ואדילפינן מתפילין לפטורא [ועד שאנו למדים  
ילין לפטור]. את הנשים מכל מצוות עשה שהזמן גרמא, נילף [נלמד]  
נות שמחה כרגל שהזכור לעיל שנשים חייבות בה לחיובא [לחוב]  
יום בכל המצוות האלה. אמר אביי: גם במצות שמחה אין החובה  
האשה עצמה, אלא אשה בעלה משמחה והמצוה מוטלת איפוא עליו  
עליה. ושואלים: כאלמנה מאי איכא למימר [מה יש לומר] שהרי  
לה בעל ובכל זאת היא חייבת בשמחה ככתוב "ושמחת לפני ה'  
יך אתה... והאלמנה" (דברים טו, יא)? ומשיבים גם כאלמנה אין  
בה עליה אלא באותו אדם שהיא שרויה (נמצאת) אצלו שעליו מוטלת  
בה לשמחה. ושואלים: ובכל זאת ונילף [ונלמד] לחייב את הנשים  
מצוות עשה שהזמן גרמא ממצות הקהל שהחובה מוטלת במפורש  
על הנשים למרות שזו מצות עשה שהזמן גרמא! ומשיבים: אין הדבר  
ללמוד משם משום דהוה [שהיו] מצוה והקהל שני כתובים הבאים  
זד, שבשניהם נאמר דבר אחד — שנשים חייבות למרות שהם מצוות  
ה שהזמן גרמא — וכלל הוא: כל שני כתובים הבאין כאחד —  
מלמדים על הכלל כולו ואנו רואים אותם כהדגשה של היוצאים מן  
ל, לומר שהכלל אינו דומה לפרטים אלה. ומקשים: אי הכי [אם כך]  
: אומר, הרי תפילין וראיה נמי [גם כן] הרי הם שני כתובים הבאים  
זד שאומרים דבר אחד — שנשים פטורות ממצוות עשה שהזמן גרמא

הסמוכים לו (כנראה מן הכתוב "...לגר ליתום ואלמנה"). אבל אם מודמן שאין לאשה  
מי שישמחה אין החובה מוטלת עליה כלל. כך מסביר הר"ח, וכן משמע מדברי  
הרמב"ם. אכן, המאירי, שבעיקר מסביר את הדברים כשיטת הר"טב"א, לדעתו אם אין  
לאשה מי שישמח אותה — חייבת היא במצוה בעצמה.  
אי הכי תפילין וכו' הראשונים התקשו בפירושם של "אי הכי" כאן, שלכאורה אין  
קשר בין שאלה זו לדברים האמורים קודם. יש שפירשו את מהלך הסוגיה שכך אומר  
המקשה: אני עצמי איני סבור כי יש כאן שני כתובים כי לרעתי תפילין וראיה אינם  
למדים זה מזה. משום שאילו היה כתוב רק בראיה לא היינו למדים תפילין מכאן בגלל  
הדיקש למוזה שלכאורה בא לחייב נשים. וכן אם היה כתוב בתפילין לא היינו למדים  
לראיה משום הגזירה השווה מדין הקהל. אבל לשיטתך שאין אתה מתחשב בגזירה  
השווה של ראייה והקהל יש להקשות: הרי מצוה והקהל הם שני כתובים הבאים כאחד!  
ועל כך בא התירוך כי באמת סבור הוא שלמדים כאן גזירה שווה, אלא שבהקהל אין  
הדבר נחוץ בגלל הקל וחומר (מבין, ריטביא ועוד). ומר"י בירב מסביר (ולדעתו זו

יה עשר חמשה עשר כתב הר"טב"א שאכן יש גזירה שווה כזו לענין אחר, וממנה  
ים שיש חיוב לאכול כזית פת בלילה הראשון של החג בסוכה. ואף שבודק כלל  
גזירה שווה למצוה, מכל מקום מאחר שיש לנו לימוד אחר וכלל בהלכה שאין  
עשה שהזמן גרמא חלה על נשים — אין למדים מגזירה שווה זו לענין זה.  
לפיכך מתפלגין וכו' קושיה זו, כמו במה מן הבאות אחריה מבוססת על הכלל  
ל מקום של היקש עושים את ההיקש לחומרא ולא לקולא, אלא אם כן יש טעם  
וד ברב. ואף כאן כיון שיש ללמוד ממצוה אחת על כלל המצוות ראוי ללמוד  
זא ולא להקל (ר"טב"א).  
זה מצוות שמחה בחג אינה רק הוראה מופשטת השייכת להרגשת הלב אלא מן  
יש לה ביטוי מעשי מוחשי. שבזמן שביית המקדש קיים מקיימים מצוה זו על ידי  
לת בשר שלמים (ישלמי שמחה). ולאחר החורבן שמחה לאנשים בין (ולכן יש  
ז מן הדין לשתותו בחג), ושמחה לנשים במה שמשמח את לבן — בבגדים חדשים.  
ה בתוך ר"ה אשה, וכן דעת המפרשים.

הוא חמינה: ניין נטיה נהקקה, נחייב  
גמי צריכי - ולאו שני כתובים  
הנאים כחדד נינהו, ונילף שטר מלות  
עשה מינייהו לחיוב! למאי צריכי -  
תרוייהו? אלא חד מינייהו נכתבו, ונגמר  
אידך מיניה, עס כל שטר מלות עשה!  
בשלמא אי הוה כתב - מיונה  
בהקהל - לא הוה אחיה מנה מיניה  
בבנין אב, דלגא חמינה: נגמר גורה שוה  
מסג הסוכות "חמשה עשר" "חמשה  
עשר", מה להנין נשים פטורות, דכתיב  
"האלוה" להוליה הנשים - אף מנה  
נשים פטורות. ואנא אמינא טפלים  
חייבין - דכתיב (דברים לא)  
"והטף". נואי איכא למימר - נילף  
כל מלות עשה שהזמן גרמא ממנה  
והקהל לחיוב! ממורא - "איש אמו  
ואביו מירא" דילפיין זיה נשים לעיל  
(כט, א): כשהוא אומר "מירא", הכי  
כאן נשים. ונילף מתלמוד תורה -  
לפטורה.

### תוספות

מה שאין בשניהם - שכן נוהגת  
לפני הדבור. ויש בשמחה שאין  
בשניהם - שהשמחה נוהגת באיש  
ובאשה. אלמא בגוף הקרבן קאמר!  
ומפרש רבינו תם: אשה בעלה משמחה  
- בשלמי שמחה שלו, שהחובה  
מוטלת על בעלה, ובאלמנה - על  
ששוריה אצלו, אבל היא גופא לא



מיחייבא לאתויי שלמי שמחה.

ואי כתב ראייה ולא כתב תפילין - אינו רוצה לומר דלא ליכתוב תפילין  
כלל, דמצות תפילין איצטריך ליכתוב. אלא הכי קאמר: לא ליכתוב  
תפילין - היקישא דתפילין לתלמוד תורה.

ולא בעי הקהל - פירושו: לא ליכתוב חיובא דנשים גבי הקהל. אבל מצות  
הקהל בעי למיכתב.

הוה אמינא נילף ראייה ראייה מהקהל - ואם תאמר: הא אמרין מצה  
והקהל הוו שני כתובים הבאים כאחד ואין מלמדין! ויש לומר:  
דמגזרה שוה דראייה ראייה ראייה הוה אמינא דילפיין ראייה מהקהל.

ואנא אמינא טפלים חייבים נשים לא כל שכן - ואם תאמר: למה  
לי האי קל וחומר? בלאו קל וחומר נמי מצי למילף הקהל ממצה  
לחייב נשים, ואפילו לא כתיב נשים בהקהל כלל, שכן שיטת כל שני כתובים!  
ויש לומר: דאי לא כתיב נשים בהקהל הוה אמינא: אדרבה, נילף ראייה  
דהקהל מעולת ראייה, ולפטור, כדקאמר לעיל. ואם תאמר: כיון דלא נילף  
חיוב דהקהל ממצה. למה לי דאמר "ליכתוב רחמנא מצה ולא בעי הקהלי?"

בלא מצה נמי נפקא לן חיובא בהקהל מטפלים, בקל וחומר: טפלים חייבים וכי! ויש לומר: דאי לא כתיב נשים במצה הוה אמינא דמקל וחומר לא אתו  
נשים לחיובא, דטפלים מעלו מנשים, לפי שבאים לכלל חיוב. אבל נשים אין סופן לבא לידי חיוב - לא. אבל השתא שמצינו דנשים חייבות במצה וטפלים  
פטורים - מעתה נוכל לדון מקל וחומר בהקהל, היכא דטפלים חייבים - אינו דין שיהו נשים חייבות!

נשים חייבות מנא לן דילף ממורא - ואם תאמר: אמאי לא קאמר דילפיין ממוזוה? ויש לומר: דהוה מצי למימר דילף ממוזוה, וחד מינייהו נקט.  
ואם תאמר: אם כן הוי מורא ומזוזה שני כתובין הבאים כאחד, ואין מלמדין! ויש לומר: דצריכי תרוייהו! דאי כתב מורא ולא כתב מזוזה -  
הוה אמינא: דבמזוזה יהיו פטורים, דילפיין מתלמוד תורה, ואי כתב מזוזה ולא כתב מורא - הוה אמינא דמורא יהיו פטורין, כדלקמן (לה, א): דאין  
סיפק בידה לעשות.

ונילף מתלמוד תורה - ואם תאמר: אדרבה, אית לן למילף ממורא לחיוב, דהא אמר פרק קמא דיבמות (ח, א): כל היכא דאיכא לאקושי לקולא ולחומרא  
- לחומרא מקשינן! ואמר הרב רבינו משה: דמסברא דמתלמוד תורה איכא טפי למילף, כיון דאשכחן דנשים פטורות ממצוה יקרה וחביבה כתלמוד  
תורה - דין הוא שיהו פטורין בכל השאר שלא הזמן גרמא. עוד יש לומר: דסברא הוא למילף טפי מתלמוד תורה ממורא, דשאני אב ואם דהוקש כבודם  
לכבוד המקום, ואין למילף שאר מצות מינה. עוד יש לומר: דאין סברא לומר נילף ממורא, דמורא נמי לפעמים דאינה חייבת היכא דרשות אחרים עליה,  
כדאמרינן (קדושין ל, ב): אשה אין סיפק בידה לעשות.

### עיונים

ניכתוב רחמנא מצה ולכאורה מה ראייה ממצה לענין זה? ויש לומר שאפשר היה  
לומר שיש צד יתרון בטפלים על נשים, שהרי הקטנים יגיעו לכלל חיוב במצוה זו. וכנגד  
טברה זו באה ההוכחה ממצה - שנשים חייבות ולא קטנים. (תורה ראש, וראה בתוס'  
דיה ואנא).  
נשים לא כל שכן ויש להקשות: הרי בכל זאת יש כאן גזירה שווה מראיה, והיינו  
למידים ממנה פטור לנשים! ומסבירים כי הקל וחומר יש בו כוח כדי להגביל את היקף  
הלימוד מן הגזירה השווה, ולומר שבגזירה שווה זו נלמד לשאר דברים אבל לא לענין  
זה (על טור, וראה בקיצור ברמב"ן. וכן מעין זה, אלא במהלך שונה בתוס' דיה  
ואנא). את עמך קל וחומר זה יש להקשות: הרי שנינו שבמצוה ראייה חייבים אף  
הקטנים ואילו נשים פטורות! ויש לומר שחייב ההוה ראייה ענין של חייבים אף

חמ הנשים. אי הכי מצה והקהל (היתה כותבת) שפטורות ממצות ראייה, הוה אמינא (הייתי אומר): נילף  
[נלמד] בגזירה שווה מצות ראייה  
ברגל ממצות ראייה בהקהל לחייב  
את הנשים בראיה ברגל, ולכן היה  
צריך לכתוב שנשים פטורות מראיה.  
ואי כתב רחמנא (ואם הייתה כותבת  
התורה) פטור נשים רק בראיה ולא  
כתב (היתה כותבת) פטור הנשים  
ממצות תפילין, הוה אמינא (הייתי  
אומר): אקיש [הקש] תפילין למזוזה,  
ותתחייבנה נשים בתפילין, על כן  
צריכא [צריך] שייאמרו שני הדברים  
ואין לראותם כ"שני כתובים הבאים  
כאחד" שאינם מלמדים. ומקשים: אי  
הכי [אם כך] אתה דן, מצה והקהל  
נמי צריכי [גם כן צריכים] להיאמר  
כל אחד לעצמו ואף הן אינן בכלל  
שני כתובים הבאים כאחד? ודוחים:  
למאי צריכי [למה יש צורך בשניהם]?  
בשלמא אי כתב רחמנא [נניח אם  
היתה כותבת התורה] חיוב נשים  
בהקהל ולא כתב (היתה כותבת)  
כמצה הוה אמינא (הייתי אומר):  
נילף [נלמד] "חמשה עשר"  
"חמשה עשר" מחג הסוכות  
ונפטור נשים ממצה, לכן צריך לימוד  
מיוחד לחייב נשים במצה. אלא  
ניכתוב רחמנא [שתכתוב התורה]  
מצה בלבד, ולא בעי [צריך] לכתוב  
דין זה בהקהל, ואנא אמינא [ואני  
הייתי אומר] מעצמי: אם טפלים (טף)  
חייבים בהקהל כמו שנאמר במפורש,  
נשים לא כל שכן? ! הילכך (על כן) כיון שלמרות זאת נאמר במפורש  
חיוב נשים בהקהל, הוה להו [הריהם] שני כתובים הבאים כאחד, ואין  
מלמדים. ומקשים: הניחא למאן דאמר [זה נוח לדעת מי שאומר] ככלל  
כי שני כתובים הבאים כאחד אין מלמדין, אלא למאן דאמר מלמדין  
מאי איכא למימר [לדעת מי שאומר ששני כתובים הבאים כאחד מלמדים  
מה יש לומר?] ותו [ועוד] יש לשאול: מצות עשה שלא הזמן גרמא נשים  
חייבות מנלן [מניין לנן]? ועונים: דילף [שהוא לומד] דבר זה ממורא אב  
ואם, מה מצות מורא נשים חייבות - אף כל מצות עשה שלא הזמן גרמא  
גרמא נשים חייבות. ושואלים: ונילף [ונלמד] להיפך מתלמוד תורה,  
שכמו שכתלמוד תורה נשים פטורות - כך תהיינה פטורות מכל מצוות  
עשה שאינן תלויות בזמן! ומשיבים: משום דהוה ליה [שהיו להם] תלמוד  
תורה ופריה ורביה שני כתובים הבאים כאחד שנאמר בהם שנשים  
פטורות ממצות עשה אלה למרות שאין הזמן גרמן, וכל שני כתובים  
הבאים כאחד אין מלמדים.

ואין מלמדין! - דאי כתב ראייה ולא כתב תפילין - אינו רוצה לומר דלא ליכתוב תפילין  
כלל, דמצות תפילין איצטריך ליכתוב. אלא הכי קאמר: לא ליכתוב  
תפילין - היקישא דתפילין לתלמוד תורה.  
ולא בעי הקהל - פירושו: לא ליכתוב חיובא דנשים גבי הקהל. אבל מצות  
הקהל בעי למיכתב.  
הוה אמינא נילף ראייה ראייה מהקהל - ואם תאמר: הא אמרין מצה  
והקהל הוו שני כתובים הבאים כאחד ואין מלמדין! ויש לומר:  
דמגזרה שוה דראייה ראייה ראייה הוה אמינא דילפיין ראייה מהקהל.  
ואנא אמינא טפלים חייבים נשים לא כל שכן - ואם תאמר: למה  
לי האי קל וחומר? בלאו קל וחומר נמי מצי למילף הקהל ממצה  
לחייב נשים, ואפילו לא כתיב נשים בהקהל כלל, שכן שיטת כל שני כתובים!  
ויש לומר: דאי לא כתיב נשים בהקהל הוה אמינא: אדרבה, נילף ראייה  
דהקהל מעולת ראייה, ולפטור, כדקאמר לעיל. ואם תאמר: כיון דלא נילף  
חיוב דהקהל ממצה. למה לי דאמר "ליכתוב רחמנא מצה ולא בעי הקהלי?"

בלא מצה נמי נפקא לן חיובא בהקהל מטפלים, בקל וחומר: טפלים חייבים וכי! ויש לומר: דאי לא כתיב נשים במצה הוה אמינא דמקל וחומר לא אתו  
נשים לחיובא, דטפלים מעלו מנשים, לפי שבאים לכלל חיוב. אבל נשים אין סופן לבא לידי חיוב - לא. אבל השתא שמצינו דנשים חייבות במצה וטפלים  
פטורים - מעתה נוכל לדון מקל וחומר בהקהל, היכא דטפלים חייבים - אינו דין שיהו נשים חייבות!

נשים חייבות מנא לן דילף ממורא - ואם תאמר: אמאי לא קאמר דילפיין ממוזוה? ויש לומר: דהוה מצי למימר דילף ממוזוה, וחד מינייהו נקט.  
ואם תאמר: אם כן הוי מורא ומזוזה שני כתובין הבאים כאחד, ואין מלמדין! ויש לומר: דצריכי תרוייהו! דאי כתב מורא ולא כתב מזוזה -  
הוה אמינא: דבמזוזה יהיו פטורים, דילפיין מתלמוד תורה, ואי כתב מזוזה ולא כתב מורא - הוה אמינא דמורא יהיו פטורין, כדלקמן (לה, א): דאין  
סיפק בידה לעשות.

ונילף מתלמוד תורה - ואם תאמר: אדרבה, אית לן למילף ממורא לחיוב, דהא אמר פרק קמא דיבמות (ח, א): כל היכא דאיכא לאקושי לקולא ולחומרא  
- לחומרא מקשינן! ואמר הרב רבינו משה: דמסברא דמתלמוד תורה איכא טפי למילף, כיון דאשכחן דנשים פטורות ממצוה יקרה וחביבה כתלמוד  
תורה - דין הוא שיהו פטורין בכל השאר שלא הזמן גרמא. עוד יש לומר: דסברא הוא למילף טפי מתלמוד תורה ממורא, דשאני אב ואם דהוקש כבודם  
לכבוד המקום, ואין למילף שאר מצות מינה. עוד יש לומר: דאין סברא לומר נילף ממורא, דמורא נמי לפעמים דאינה חייבת היכא דרשות אחרים עליה,  
כדאמרינן (קדושין ל, ב): אשה אין סיפק בידה לעשות.

מצוות עשה שלא הזמן גרמא נשים חייבות מנלן ואין לומר שהדבר נלמד ממילא,  
שכיון שלמדנו כבר שפטורות ממצוות שהזמן גרמא מובן שבאחרות חייבות. כי לימוד  
זה לגבי שאר המצוות עשיתי בדרך "מה מצינו" מתפילין, שאינו כולל כל המצוות, ורק  
בסוף הסוגיה מגיעים למסקנה כי למדים מתפילין בהיקש שתוקפו מרובה יותר, וממנו  
למדים לכל המצוות הדומות לתפילין (רמב"ן, וכן הביא הרמב"ם).  
ונילף מתלמוד תורה ויכבר הקשו בתוס' (דיה ונילף) מדוע אין למדים להיפך לחומרא  
ממצות מורא אב שנשים חייבות בה? וראה שתיצרו בתוס' לשני הצדדים, שמצד אחד  
אפשר לומר שבכבוד אב ואם התשוה לכבוד המקום, ולכן הכל חייבים בכך. והוסיפו  
אחרים שבגלל טברה זו ורק לגבי מצוה זו הייתה הסברה שייחודה בגללה גם איסור מן

## תוספות מסכת קידושין דף לא עמוד א

כבד את ה' מהונך - בירושלמי דורש מהונך כמו מחונך משמע שהקפיד הקב"ה על כיבוד אב ואם יותר מכבודו שבכבודו הוא אומר כבד את ה' מהונך דהיינו מחונך דמשמע ממה שחנך כלומר אם יש לו ממון חייב ואם לאו פטור ובכיבוד אב ואם נאמר כבד את אביך ואת אמך דמשמע בין שיש לו ממון ובין שאין לו והיכא דלית ליה חייב לחזר על הפתחים לזון את אביו ואת אמו.

כל העובר עבירה בסתר כאילו דוחק רגלי שכינה - היינו דמצי כייף ליצריה וכדמוכח פרק קמא דחגיגה (דף 12ט).

והיה מפתח מונח תחת מראשותיו של אביו - בירושלמי יש שהיו רגליו פשוטות על התיבה ולכך לא שיברה גדול המצווה ועושה - נראה דהיינו טעמא דמי שמצווה ועושה עדיף לפי שדואג ומצטער יותר פן יעבור ממי שאין מצווה שיש לו פת בסלו שאם ירצה יניח.

**דלא מפקידנא ועבדינא** - מכאן מדקדק ר"ת דנשים מברכות על מצות עשה שהזמן גרמא אע"ג דפטורות לגמרי דאפילו מדרבנן לא מיחייבי כדמוכח פרק מי שמתו (ברכות דף כ: מ"מ יכולות הן לברך ואין כאן משום לא תשא את שמו לשוא (שמות כ) משום מברכות ברכה שאינה צריכה דאי לאו הכי היכי שמח רב יוסף והלא מפסיד כל הברכות כולן.

ובאת אמו וקרעתו - יש במדרש שהיתה מטורפת מדעתה.

יש מאכיל לאביו פסיוני - פירוש עוף חשוב והיינו מין שליו שיש במדבר.

וטורדו מן העולם - פירוש שנענש עליו שמראה לו צר עין על סעודתו ויש מטחינו בריחים שהיא מלאכה קשה ומביאו לחיי העולם הבא שמכבדו בדברים טובים ונחומים ובגמרת ירושלמי (פאה פ"א) גרסינן מעשה בשניהם מעשה באחד שהיה מאכיל לאביו פסיוני פעם אחת אמר לו אביו מאין לך כל אלה אמר לו סבא מאי איכפת לך עד דטחון ואכול כלומר לעוס ואכול כעין כלבים דמדשין ואוכלים א"כ הראהו שקשה עליו ושוב מעשה באחד שהיה טוחן בריחים ואב זקן היה לו ואתא ציווי לטוחנין פירוש מצות המלך בשביל אביו לבא לעבודת המלך א"ל בנו טחון ואני אלך תחתך לעבודת המלך שאין לה קצבה אם לבזיון טב לך ואם למלקי טב לך.

4